

Undervisning om alkohol i grundskolen

En undersøgelse af praksis blandt
lærere og SSP-medarbejdere

**Alkohol &
Samfund**

Denne rapport er udarbejdet af:

Magnus Kielberg Johannesen, udviklingskonsulent og projektleder

- *Ansvarlig for undersøgelsen om undervisning om alkohol i grundskolen. Kan kontaktes på tlf. 22 72 84 56 eller e-mail: mki@alkohologsamfund.dk*

Isabella Frederikke Øllgaard, sundhedsvidenskabelig konsulent

- *Analysearbejde. Kan kontaktes på ifo@alkohologsamfund.dk*

Presse og kommunikation:

Ida Fabricius Bruun, presse- og kommunikationsansvarlig

- *Kan kontaktes på tlf. 22 20 04 82 eller e-mail: ifb@alkohologsamfund.dk*

Alkohol & Samfund
Høffdingsvej 36
2500 Valby
Tlf.: 35 29 30 90

Rapporten findes kun i elektronisk form og er tilgængelig på

www.alkopedia.dk.

Forord

København, april 2019

Alkoholforebyggelse og sundhedsfremme blandt børn og unge er interessant, fordi det handler om, at vi med de rette midler kan påvirke og ændre alkoholkulturen, inden problemerne opstår.

Alkohol øger risikoen for at komme alvorligt til skade på kort sigt, men også i det lange løb kan det have fatale konsekvenser for den enkelte og fællesskabet. Selvom unges alkoholvaner er under forandring, indtager danske unge stadigvæk den kedelige europarekord i druk. Det vidner om, at forebyggelse og sundhedsfremme blandt børn og unge fortsat er vigtigt, især når det kommer til alkohol.

I denne rapport retter Alkohol & Samfund blikket på et område inden for forebyggelse og sundhedsfremme – nemlig undervisning om alkohol i grundskolen.

På vegne af Alkohol & Samfund vil vi gerne takke de lærere og SSP-medarbejdere, der trods en travl hverdag deltog i spørgeskemaundersøgelsen. *Uden deres bidrag havde det ikke været muligt at få et indblik i tendenser i skolernes praksis i undervisning om alkohol og blive klogere på et område der i høj grad trænger til at blive belyst nærmere.*

Vi takker også interessenter for velvilligt at have læst og kommenteret rapporten.

Rapporten er desuden udarbejdet med midler fra Sundhedsstyrelsens forebyggelse og sundhedsfremme pulje.

Rigtig god læselyst.

Peter Konow

Direktør, Alkohol & Samfund

Indholdsfortegnelse

Forord	2
Indholdsfortegnelse	3
Indledning	4
Baggrund	4
Alkoholforebyggelse i skole- og uddannelsesregi	4
Fælles Mål for folkeskolen	4
Evaluering dumper SSF	5
Alkoholforebyggelse i kommunalt regi	5
Formål	6
Datagrundlag	6
Rapportens opbygning	6
Hovedresultater	7
Undervisningens organisering	7
Undervisningsmaterialets kvalitet er vigtig, men materialevalgene varierer	7
Lærere og SSP-medarbejdere vurderer formålet med undervisningen om alkohol forskelligt	8
Analyse	9
Tema 1: organisering af undervisningen om alkohol	9
Delresultat tema 1: organisering af undervisningen om alkohol	12
Tema 2: undervisningsmaterialernes kvalitet	13
Delresultat tema 2: undervisningsmaterialets kvalitet	19
Tema 3: formål med undervisningen om alkohol	21
Delresultat tema 3: formål med undervisningen om alkohol	22
Perspektivering	24
Referencer	25

Indledning

I denne rapport belyser vi praksis i grundskolernes undervisning om alkohol. Alkoholforebyggelse er et centralt interessefelt hos Alkohol & Samfund og derfor et område, som vi følger tæt. I begyndelsen af 2018 rettede Alkohol & Samfund fokus mod kvaliteten af alkoholforebyggende undervisning, og vi så derfor nærmere på, hvilken status alkoholforebyggende undervisning i grundskolen aktuelt havde, og hvordan undervisningen så ud.

Baggrund

Alkoholforebyggende undervisning i grundskolen er både en del af det obligatoriske emne sundheds- og seksualundervisning og familiekundskab (SSF) og kommunale indsatser, som særligt SSP-medarbejdere varetager i samarbejde med skolerne.

Alkoholforebyggelse i skole- og uddannelsesregi

SSF er et *obligatorisk emne* i grundskolen. Det er ikke tildelt et selvstændigt timetal, men skal indgå i undervisningen i de obligatoriske fag. Det fremgår af Undervisningsministeriets læseplan for SSF, at det påhviler skolelederen at træffe beslutning om, hvilke fag undervisning i de obligatoriske emner, herunder SSF, skal foregå i, og det samme angår at sikre kvaliteten af undervisningen, jf. folkeskoleloven:

”§ 2. Kommunalbestyrelsen har ansvaret for folkeskolen, jf. dog § 20, stk. 3, § 44 og § 45, stk. 2, 2. pkt. Kommunalbestyrelsen har ansvaret for, at alle børn i kommunen sikres ret til vederlagsfri undervisning i folkeskolen.

Stk. 2. Den enkelte skoles leder har inden for rammerne af lovgivningen og kommunalbestyrelsens og skolebestyrelsens beslutninger ansvaret for undervisningens kvalitet i henhold til folkeskolens formål, jf. § 1, og fastlægger undervisningens organisering og tilrettelæggelse.”

Fælles Mål for folkeskolen

Undervisningens formål er defineret ved Fælles Mål for folkeskolen, som fremgår af *Bekendtgørelse om formål, kompetencemål, færdigheds- og vidensområder og opmærksomhedspunkter for folkeskolens fag og emner (Fælles Mål)*.

I fagformålet for SSF fremgår det, at:

”§ 22. Eleverne skal i emnet sundheds- og seksualundervisning og familiekundskab udvikle kompetencer til at fremme sundhed og trivsel. Eleverne skal opnå forståelse for den betydning, som livsstil og levevilkår har for sundhed og trivsel, samt af samspillet mellem sundhed, seksualitet og familieliv.

Stk. 2. Eleverne skal beskæftige sig med egne og andres erfaringer og undren i emnet for at medvirke til udvikling af engagement, selvtillid og livsglæde samt støtte den enkelte i udvikling af egen identitet i samspil med andre. Emnet skal endvidere medvirke til, at eleverne opnår erkendelse af egne grænser og rettigheder samt forståelse for andres.

Stk. 3. I sundheds- og seksualundervisning og familiekundskab skal eleverne udvikle forudsætninger for, at de i fællesskab med andre og hver for sig kan tage kritisk stilling og handle for at fremme egen og andres sundhed.”

Fælles Mål for SSF er inddelt i tre trinforløb: indskolingsforløb, mellemtrins- og udskolingsforløb¹.

¹ Se Faghæfte 21 for uddybelse af kompetencemålene for SSF.

Evaluering dumper SSF

I januar 2019 udkom Undervisningsministeriets evaluering af SSF. Evalueringen viser, at mange skoler ikke leverer en undervisning, der er tilstrækkelig i forhold til at sikre, at elevernes viden/kompetencer lever op til – eller står mål med – de obligatoriske kompetencemål for SSF.

Kritikken i evalueringen går på, at skoleledelserne på de fleste skoler ikke spiller en fremtrædende rolle i at koordinere og fremme SSF på skolerne. Der mangler en tydelig ansvarsfordeling og prioritering i forhold til SSF.

Samtidig får kommunerne også kritik, da et flertal af de adspurgte kommuner ikke har gennemført nogen former for foranstaltninger for at sikre, at kommunens skoler lever op til Fælles Mål for SSF-undervisningen. Mange steder er det overladt til den enkelte skole, men flere af de kommunale skolechefer efterlyser bedre muligheder for opsyn/bidrag til at kvalitetssikre undervisning².

Alkoholforebyggelse i kommunalt regi

Forebyggelsen er efter Sundhedsloven og Serviceloven et kommunalt anliggende. Af sundhedsloven fremgår, at:

“§ 120 (...) kommunalbestyrelsen bidrager til at sikre børn og unge en sund opvækst og skabe gode forudsætninger for en sund voksentilværelse.

§ 125. Børn og unge, der går i skole i en anden kommune end bopælskommunen, skal tilbydes de forebyggende ydelser i den kommune, hvor skolen er beliggende.”

Forebyggelsesopgaver i forhold til børn og unge kan være placeret forskelligt inden for hver kommune. Både sundhedskonsulenter og SSP-medarbejdere varetager oftest undervisning om alkohol i kommunen.

I denne rapport fokuserer vi primært på SSP-medarbejdere, fordi de ofte er en del af den generelle forebyggende indsats, når det kommer til børn og unge og skole.

SSP-indsatsen udspringer af Serviceloven, og her står, at:

“§ 19. Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at de opgaver og tilbud, der omfatter børn, unge og deres familier, udføres i samarbejde med forældrene og på en sådan måde, at det fremmer børns og unges udvikling, trivsel og selvstændighed. Dette gælder både ved udførelsen af det generelle og forebyggende arbejde og ved den målrettede indsats over for børn og unge med nedsat fysisk eller psykisk funktions-evne eller med et andet særligt behov for støtte.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen skal udarbejde en sammenhængende børnepolitik, der har til formål at sikre sammenhængen mellem det generelle og forebyggende arbejde og den målrettede indsats over for børn og unge med behov for særlig støtte. Den sammenhængende børnepolitik skal udformes skriftligt, vedtages af kommunalbestyrelsen og offentliggøres.”

² Als Research, 2019, s. 19

Formål

Formålet med denne rapport er derfor at give interessenter et indblik i praksis i skolernes undervisning om alkohol. Alkohol & Samfund vil også bruge rapportens fund til at styrke indsatsen om oplysning om og undervisning om alkohol og rusmidler blandt børn og unge.

Datagrundlag

Rapporten bygger på en spørgeskemaundersøgelse blandt lærere og SSP-medarbejdere. I alt har 80 lærere og 53 SSP-medarbejdere besvaret spørgeskemaet. Epinion har indhentet kontaktinformationer på 262 lærere fra alle landets ca. 1.700 grundskoler. Heraf har 68 lærere besvaret spørgeskemaet, hvilket svarer til en besvarelsesprocent på 25. Derudover har Epinion benyttet deres Danmarkspanel til at indhente yderligere 12 besvarelser fra lærere, grundet besvær med at få tilstrækkeligt med besvarelser hjem. Der er indsamlet lærerbesvarelser fra alle fem regioner, der er både folke- og friskoler repræsenteret blandt besvarelserne, og der er besvarelser fra små, mellemstore og store skoler.

Epinion har sendt en let modificeret version af lærernes spørgeskema direkte til landets 98 kommuners SSP-funktioner, da en pilotundersøgelse med SSP-medarbejdere viste, at det ikke kan lade sig gøre at sende det samme spørgeskema ud til både lærere og SSP-medarbejdere, da de to faggrupper har forskellige funktioner og ikke kan besvare de samme spørgsmål fyldestgørende.

Rådata er derefter blevet sendt til Alkohol & Samfund i frekvenstabeller og krydstabeller for lærere og SSP-medarbejdere opdelt efter undervisnings- og planlægningsfunktion. Herefter har Alkohol & Samfund analyseret krydstabellerne og lavet en komparativ analyse mellem lærernes og SSP-medarbejdernes besvarelser. Det er vigtigt at understrege, at spørgeskemaundersøgelsens data ikke er repræsentative. Det skyldes den lave besvarelsesprocent, hvor de 80 indhentede besvarelser ikke står mål med populationen på 1.751 lærere, som Epinion har angivet. Derudover er 53 SSP-besvarelser heller ikke repræsentative, og vi kan ikke vurdere, hvor stor en andel af landets SSP-medarbejdere, de 53 besvarelser svarer til.

Det er også i denne forbindelse værd at bemærke, at krydstabeller får gjort grupperne af besvarelser endnu mindre, samtidig med at der i mange tabeller er stor spredning i besvarelserne fordelt på kategori. Alkohol & Samfund kan derfor ikke lave endegyldige konklusioner ud fra data. I stedet anser vi rapporten og spørgeskemaundersøgelsen for en tværsnitsundersøgelse, hvor vi kan ane tendenser og benytte besvarelserne som inspiration, der viser et øjebliksbillede af, hvad der rører sig, når emnet undervisning om alkohol bliver gennemgået i nogle af de danske grundskoler.

Rapportens opbygning

Alkohol & Samfund har gennem arbejdet med spørgeskemaundersøgelsens data fundet tre temaer, der kan fremhæves som interessante, for at vi kan opfylde Alkohol & Samfunds formål om at styrke indsatsen om oplysning og undervisning om alkohol til unge.

Alkohol & Samfund forholder sig i nærværende rapport kun til den deskriptive statistik, der er tilgængelig i krydstabellerne, men vi vil til sidst i rapporten komme med anbefalinger til det fortsatte arbejde med undervisning om alkohol i grundskolen. De tre temaer, vi gennemgår i rapporten, er undervisningsorganisering, undervisningsmaterialets kvalitet og sluttelig lærernes og SSP-medarbejdernes vurdering af formål med undervisning om alkohol.

Hovedresultater

Undersøgelsens manglende repræsentativitet gør det svært at drage endegyldige konklusioner, men vi mener alligevel, at datamaterialet tegner nogle tydelige tendenser i forhold til undersøgelsens problemfelt – nemlig undervisning om alkohol.

Tendenserne tager afsæt i læreres og SSP-medarbejderes syn på 1) undervisningens organisering, 2) undervisningsmaterialets kvalitet og 3) undervisningens formål. Vi ser en overordnet tendens til forskelle i vurderingerne mellem lærere og SSP-medarbejdere. På trods af mindre forskelle i de to faggruppers spørgeskemaer kan vi konstatere, at lærere og SSP-medarbejdere vurderer alle tre temaer forskelligt på en række grundlæggende punkter.

Undervisningens organisering

Blandt lærerne og SSP-medarbejderne er der forskelle i vurderingerne af om starttidspunktet for undervisning om alkohol. 53 % af lærerne, der har deltaget i undersøgelsen, mener, at starttidspunktet for undervisning om alkohol varierer fra klasse til klasse. Omvendt mener 58 % af undersøgelsens SSP-medarbejdere, at starttidspunktet for undervisning om alkohol er fastlagt på kommunalt niveau. Det vil sige, at over halvdelen af hver faggruppe mener det modsatte af den anden faggruppe. Da undersøgelsen ikke er repræsentativ, er det muligt at de forskellige kommuner har forskellig praksis, der forklarer de modstridende besvarelser fra lærere og SSP-medarbejdere. I nuværende undersøgelse forholder vi os kun til de modtagne besvarelser, og vi kan her konkludere forskellene.

Lærerne og SSP-medarbejderne vurderer forskelligt, hvor mange lektioner undervisning om alkohol fylder, og hvorfor undervisningen er placeret i skolegangen, som den er. Et flertal af lærere og SSP-medarbejdere mener, at undervisningen om alkohol fylder et sted mellem 3 og 10 lektioner, men lærerne mener lidt oftere, det er 6-10 lektioner (27 %), og SSP-medarbejderne mener lidt oftere, det er 3-5 lektioner (34 %).

Ca. halvdelen af lærerne vurderer, at undervisningen ikke er organiseret på et specifikt klassetrin, men at tidspunktet for undervisning om alkohol enten kommer an på, hvordan emnet alkohol passer ind i undervisningen, eller lærerens vurdering af, hvornår eleverne har behov for undervisning om alkohol. Halvdelen af SSP-medarbejderne (53 %) mener, at der bruges flest timer på alkoholundervisning i 7. klasse. Procentsatserne harmonerer godt med fundene fra spørgsmålet om, hvornår undervisning om alkohol starter, hvor et flertal af lærerne mener, at undervisningstidspunktet varierer fra klasse til klasse, mens et flertal af SSP-medarbejderne mener, at tidspunktet er fastlagt.

Der er flere lærere, der mener, at det er svært (34 %) eller meget svært (5 %) at finde tid til at undervise om alkohol, mens SSP-medarbejderne oftere svarer, at det er nemt (42 %) eller meget nemt (21 %).

Undervisningsmaterialets kvalitet er vigtig, men materialevalgene varierer

Vi ser en tendens til, at både lærere og SSP-medarbejdere er meget bevidste om, at undervisningsmaterialer om alkohol skal have højt fagligt niveau, og at materialerne skal være kvalitetssikrede. Vi ser dog ligeledes en tendens til, at der er forskelle i faggruppernes forståelse af, hvilke undervisningsmaterialer der er bedst til undervisningen.

Både lærere og SSP-medarbejdere benytter i høj grad dialogbaseret materiale i deres undervisning. Mens lærerne oftest benytter fagtekster, vælger SSP-medarbejdere sjældent fagtekster, men i stedet mange forskellige typer materialer. Fælles for begge faggrupper er, at de primært henter deres undervisningsmaterialer fra Kræftens Bekæmpelse og TrygFonden. Lærerne benytter også EMU og Undervisningsministeriets materialer, mens SSP-medarbejderne i meget højere grad benytter materialer fra

GODA³. Faggruppernes valg af materialetyper og -afsendere passer godt sammen, da EMU og Undervisningsministeriet i højere grad producerer fagtekster, mens GODA prøver at fokusere på dialog og opgaver.

Lærerne går overordnet mere op i den nære kontekst på tværs af emnerne og svarer mere "det afhænger af", mens SSP-medarbejderne inden for dette tema oftere vælger skræddersyet materiale til de lokale kontekster. Således svarer kun 4 % af lærerne, der underviser om alkohol, at de bruger materialer, de får fra kommunen, mens 27 % af lærerne, der planlægger undervisning om alkohol, oplyser, at de bruger materiale fra kommunen. Omvendt svarer hhv. 43 % og 63 % af SSP-medarbejderne, der underviser og planlægger undervisningen, at de benytter materialer, der er særligt udviklet af SSP/kommunen til de lokale kontekster.

Både lærere og SSP-medarbejdere svarer, at de tillægger højt fagligt niveau meget stor eller stor betydning. Hverken lærere eller SSP-medarbejdere tillægger det stor betydning, om materialet er baseret på få eller mange undervisningslektioner. Lærerne svarer oftere end SSP-medarbejderne, at det har meget stor betydning, at undervisningsmaterialet omhandler mange forskellige aspekter ved alkohol, men begge faggrupper tillægger generelt diversitet i undervisningsmaterialet stor betydning. Et flertal i begge faggrupper mener, at det er vigtigt, at materialet er kvalitetssikret.

Lærernes besvarelser af spørgsmålene om betydningen af højt fagligt niveau og kvalitetssikring er mere spredte end SSP-medarbejdernes. Generelt besvarer SSP-medarbejderne i højere grad spørgsmålene med "stor" eller "meget stor betydning, mens lærernes svar ligger lidt lavere.

Lærere og SSP-medarbejdere vurderer formålet med undervisningen om alkohol forskelligt

Lærere og SSP-medarbejderne vurderer vigtigste formål med undervisningen forskelligt. Til gengæld er grupperne enige om det andet- og tredjevigtigste formål.

SSP-medarbejderne synes, at udsættelse af alkoholdebut er det vigtigste formål med undervisningen. SSP-medarbejderne vælger de samme formål, om de underviser eller er med til at planlægge undervisningen. Som andet- og tredjevigtigste formål med undervisningen vælger SSP-medarbejderne "at gøre eleverne i stand til at modstå socialt pres om indtag af alkohol" og "at fremme en god og sund alkoholkultur". SSP-medarbejderne vurderer forskelligt på tværs af undervisningsfunktion, når de prioriterer formålenes rækkefølge, men det er de samme svar, der blot placeres forskelligt.

Lærerne vælger hyppigst "at gøre eleverne i stand til at modstå socialt pres om indtag af alkohol" som det vigtigste formål med undervisningen. Lærerne vælger "at fremme en bedre forståelse af mulige konsekvenser ved alkoholindtag" som det andenvigtigste formål, og at fremme en god og sund alkoholkultur som det tredjevigtigste formål.

Selvom undersøgelsen ikke er repræsentativ, vurderer Alkohol & Samfund, at forskellene i lærernes og SSP-medarbejdernes valg af formål med undervisningen, kan understrege reelle forskeligheder i besvarelserne fra faggrupperne om, hvilket sigte undervisning om alkohol i grundskolen foregår med. Da vi ikke ved, hvilken vej tendensen ville blive forstærket, ved at få flere besvarelser, anbefaler Alkohol & Samfund derfor, at emnet undersøges nærmere.

³ GODA står for Gode Alkoholvaner og er en del af VSOD, spiritusfabrikanternes brancheorganisation.

Analyse

I følgende afsnit gennemgår Alkohol & Samfund besvarelserne fra spørgeskemaundersøgelsen blandt lærere og SSP-medarbejdere. Vi har inddelt analysen i tre temaer:

- 1) Organisering af undervisning om alkohol
- 2) Undervisningsmaterialernes kvalitet
- 3) Formål med undervisning om alkohol.

Tema 1: organisering af undervisningen om alkohol

I det følgende gennemgår Alkohol & Samfund besvarelserne, der omhandler lærernes og SSP-medarbejdernes forståelser og vurderinger af, hvordan undervisningen om alkohol er organiseret i grundskolen. Det omhandler, hvornår alkoholundervisningen begynder, om undervisningen er organiseret på et specifikt klassetrin, og ud fra hvilke begrundelser man starter undervisningen. Derudover handler det om, hvor mange lektioner eleverne får, og om de er samlet på forskellige klassetrin.

	Ja	Nej, men jeg er med til at planlægge, hvordan undervisningen foregår (herunder antal timer, klassetrin, metodeudvikling, materialer, der anvendes, mv.)	Total
Ja, det er fastlagt på kommunalt niveau, angiv klassetrin	18 % (9)	20 % (6)	19 % (15)
Ja, det er fastlagt internt på skolen, angiv klassetrin	20 % (10)	27 % (8)	23 % (18)
Nej, det varierer fra klasse til klasse	61 % (30)	40 % (12)	53 % (42)
Ved ikke	0 % (0)	13 % (4)	5 % (4)
Total	100 % (49)	100 % (30)	100 % (79)

Lærertabel 1 Er det fastlagt, på hvilket klassetrin undervisningen om alkohol påbegyndes? / Underviser du, eller er du ansvarlig for undervisning af elever i grundskolen i alkohol og rusmidler?

	Ja	Nej, men jeg er med til at planlægge, hvordan undervisningen foregår (herunder antal timer, klassetrin, metodeudvikling, materialer, der anvendes, mv.)	Total
Ja, det er fastlagt på kommunalt niveau, angiv klassetrin	68 % (25)	38 % (6)	58 % (31)
Ja, det er fastlagt internt på skolen, angiv klassetrin	8 % (3)	6 % (1)	8 % (4)
Nej, det varierer fra klasse til klasse	22 % (8)	56 % (9)	32 % (17)
Ved ikke	3 % (1)	0 % (0)	2 % (1)
Total	100 % (37)	100 % (16)	100 % (53)

SSP-tabel 1 Er det fastlagt, på hvilket klassetrin undervisningen om alkohol påbegyndes? / Underviser du, eller er du ansvarlig for undervisning af elever i grundskolen i alkohol og rusmidler?

Besvarelserne fra lærere og SSP-medarbejdere viser, at der ikke er enighed om, hvorvidt det er fastlagt, hvornår alkoholundervisningen påbegyndes. 53 % af lærerne mener, at starttidspunktet for undervisning om alkohol varierer fra klasse til klasse. 58 % af SSP-medarbejderne mener derimod, at det er fastlagt på kommunalt niveau, hvornår alkoholundervisningen starter, mens kun 19 % af lærerne mener, at det er tilfældet. 61 % af de SSP-medarbejdere, der mener, at starttidspunktet er fastlagt på kommunalt niveau, underviser elever om alkohol og rusmidler.

Lærere og SSP-medarbejdere er ud fra besvarelsene uenige om, hvornår undervisning om alkohol starter. En del af forskellen kan måske forklares med forskellig praksis i landets 98 kommuner.

	Ja	Nej, men jeg er med til at planlægge, hvordan undervisningen foregår (herunder antal timer, klassetrin, metodeudvikling, materialer, der anvendes, mv.)	Total
0 lektioner	0 % (0)	0 % (0)	0 % (0)
1-2 lektioner	12 % (6)	7 % (2)	10 % (8)
3-5 lektioner	18 % (9)	33 % (10)	24 % (19)
6-10 lektioner	35 % (17)	13 % (4)	27 % (21)
11-15 lektioner	6 % (3)	10 % (3)	8 % (6)
Mere end 15 lektioner	16 % (8)	17 % (5)	16 % (13)
Ved ikke	12 % (6)	20 % (6)	15 % (12)
Total	100 % (49)	100 % (30)	100 % (79)

Lærertabel 2 Hvor mange lektioner á 45 minutter vil du tro, at en elev i gennemsnit undervises om alkohol i skoletiden (til og med 9. klasse)? / Underviser du, eller er du ansvarlig for undervisning af elever i grundskolen i alkohol og rusmidler?

	Ja	Nej, men jeg er med til at planlægge, hvordan undervisningen foregår (herunder antal timer, klassetrin, metodeudvikling, materialer, der anvendes, mv.)	Total
0 lektioner	0 % (0)	0 % (0)	0 % (0)
1-2 lektioner	11 % (4)	0 % (0)	8 % (4)
3-5 lektioner	41 % (15)	19 % (3)	34 % (18)
6-10 lektioner	30 % (11)	38 % (6)	32 % (17)
11-15 lektioner	5 % (2)	0 % (0)	4 % (2)
Mere end 15 lektioner	8 % (3)	19 % (3)	11 % (6)
Ved ikke	5 % (2)	25 % (4)	11 % (6)
Total	100 % (37)	100 % (16)	100 % (53)

SSP-tabel 2 Hvor mange lektioner á 45 minutter vil du tro, at en elev i gennemsnit undervises om alkohol i skoletiden (til og med 9. klasse)? / Underviser du, eller er du ansvarlig for undervisning af elever i grundskolen i alkohol og rusmidler?

Lidt over en fjerdedel (27 %) af lærerne svarer, at elever får mellem 6 og 10 lektioner om alkohol igennem skoletiden, mens ca. en fjerdedel (24 %) af lærerne mener, at det er 3-5 lektioner. Tilsammen udgør de to lærergrupper 51 %, mens de resterende 49 % af lærerne spreder sig bredere over de andre svarkategorier.

SSP-medarbejdernes besvarelser ligger overvejende i samme svarområde med hhv. 34 %, der mener, at elever får mellem 3 og 5 lektioner om alkohol i skoletiden, og 32 %, der mener, at elever får mellem 6 og 10 lektioner. Det er tilsammen 66 % af SSP-medarbejdernes besvarelser.

Et flertal af lærere og SSP-medarbejdere mener, at undervisningen om alkohol fylder et sted mellem 3 og 10 lektioner. SSP-medarbejdere bliver kun inddraget i dele af undervisningen om alkohol, og det kan derfor forklare, hvorfor de generelt vurderer det samlede antal undervisningslektioner om alkohol til at være mellem 3 og 5 lektioner i stedet for 6-10, da de ikke er til stede i al undervisning om alkohol.

	Ja	Nej, men jeg er med til at planlægge, hvordan undervisningen foregår (herunder antal timer, klassetrin, metodeudvikling, materialer, der anvendes, mv.)	Total
Færre end 5 lektioner på samme klassetrin	10 % (5)	10 % (3)	10 % (8)
Færre end 5 lektioner fordelt på flere klassetrin	10 % (5)	7 % (2)	9 % (7)
Flere end 5 lektioner på samme klassetrin	10 % (5)	10 % (3)	10 % (8)
Flere end 5 lektioner fordelt over flere klassetrin	20 % (10)	13 % (4)	18 % (14)
Undervisningen er ikke organiseret på nogen bestemt måde, men foregår, når det passer ind i den øvrige undervisning	22 % (11)	27 % (8)	24 % (19)
Undervisningen er ikke organiseret på nogen bestemt måde, men foregår, når vi mærker, at der opstår et behov om undervisning blandt eleverne	24 % (12)	30 % (9)	27 % (21)
Ved ikke	2 % (1)	3 % (1)	3 % (2)
Total	100 % (49)	100 % (30)	100 % (79)

Lærertabel 3 Hvordan er undervisningen om alkohol normalt organiseret? / Underviser du, eller er du ansvarlig for undervisning af elever i grundskolen i alkohol og rusmidler?

	Ja	Nej, men jeg er med til at planlægge, hvordan undervisningen foregår (herunder antal timer, klassetrin, metodeudvikling, materialer, der anvendes, mv.)	Total
Før 6. klasse	0 % (0)	6 % (1)	2 % (12)
6. klasse	14 % (5)	6 % (1)	11 % (6)
7. klasse	51 % (19)	56 % (9)	53 % (28)
8. klasse	35 % (13)	31 % (5)	34 % (18)
9. klasse	0 % (0)	0 % (0)	0 % (0)
Ved ikke	0 % (0)	0 % (0)	0 % (0)
Total	100 % (37)	100 % (16)	100 % (53)

SSP-tabel 3 Baseret på din erfaring, på hvilket klassetrin vurderer du så, at der bruges flest timer på undervisning om alkohol? / Underviser du, eller er du ansvarlig for undervisning af elever i grundskolen i alkohol og rusmidler?

51 % af lærerne vurderer, at undervisningen ikke er organiseret på et specifikt klassetrin. 24 % heraf mener, at valg af tidspunkt for undervisning om alkohol kommer an på, hvordan det passer ind i undervisningen, og 27 % vurderer valg af tidspunkt ud fra elevernes opståede behov for alkoholundervisning. De 51 % harmonerer godt med fundet fra tabel 5 fra lærerrapporten, hvor 53 % af lærerne mener,

at undervisningstidspunktet varierer fra klasse til klasse. Halvdelen af besvarelserne fra SSP-medarbejderne (53 %) indikerer, at der bruges flest timer på alkoholundervisning i 7. klasse.

	Ja	Nej, men jeg er med til at planlægge, hvordan undervisningen foregår (herunder antal timer, klassesettrin, metodeudvikling, materialer, der anvendes, mv.)	Total
Meget nemt	14 % (7)	7 % (2)	11 % (9)
Nemt	29 % (14)	27 % (8)	28 % (22)
Hverken eller	18 % (9)	23 % (7)	20 % (16)
Svært	33 % (16)	37 % (11)	34 % (27)
Meget svært	6 % (3)	3 % (1)	5 % (4)
Ved ikke	0 % (0)	3 % (1)	1 % (1)
Total	100 % (49)	100 % (30)	100 % (79)

Lærertabel 4 Hvor nemt eller svært er det at undervise og oplyse om alkohol ud fra følgende dimensioner? - At finde tid til at undervise i emnet / Underviser du, eller er du ansvarlig for undervisning af elever i grundskolen i alkohol og rusmidler?

	Ja	Nej, men jeg er med til at planlægge, hvordan undervisningen foregår (herunder antal timer, klassesettrin, metodeudvikling, materialer, der anvendes, mv.)	Total
Meget nemt	30 % (11)	0 % (0)	21 % (11)
Nemt	35 % (13)	56 % (9)	42 % (22)
Hverken eller	22 % (8)	13 % (2)	19 % (10)
Svært	11 % (4)	25 % (4)	15 % (8)
Meget svært	3 % (1)	6 % (1)	4 % (2)
Ved ikke	0 % (0)	0 % (0)	0 % (0)
Total	100 % (37)	100 % (16)	100 % (53)

SSP-tabel 4 Hvor nemt eller svært er det at undervise i og oplyse om alkohol ud fra følgende dimensioner? - At finde tid til at undervise i emnet / Underviser du, eller er du ansvarlig for undervisning af elever i grundskolen i alkohol og rusmidler?

Vurderingen af, hvor nemt eller svært det er at finde tid til at undervise for hhv. lærere og SSP-medarbejdere, er meget forskellig. 39 % af lærerne vurderer, at det er svært (34 %) eller meget svært (5 %) at undervise og oplyse om alkohol, når det kommer til at finde tid til at undervise i emnet, mens 63 % af SSP-medarbejderne svarer, at det er meget nemt (21 %) eller nemt (42 %).

Delresultat tema 1: organisering af undervisningen om alkohol

Lærernes og SSP-medarbejdernes besvarelser viser, at de to faggrupper vurderer forskelligt, hvordan alkoholundervisningen er organiseret. Lærere og SSP-medarbejdere vurderer forskelligt, hvornår undervisning om alkohol starter. Over halvdelen af SSP-medarbejderne angiver, at det er fastlagt på kommunalt niveau, hvornår undervisning om alkohol starter, mens under en femtedel af lærerne mener det samme. Derimod mener over halvdelen af lærerne, at starttidspunkt for undervisning om alkohol varierer fra klasse til klasse.

En del af forskellen kan måske forklares med forskellig praksis i landets 98 kommuner. Besvarelserne er ikke repræsentative, og det kan måske forklare kommunale eller regionale forskelle i besvarelserne. Selvom undersøgelsen ikke er repræsentativ, mener Alkohol & Samfund, at den store forskel understreger en uenighed mellem lærere og SSP-medarbejdere om, hvordan undervisningen om alkohol er organiseret.

Derudover vurderer lærere og SSP-medarbejdere forskelligt, hvor mange lektioner undervisning om alkohol fylder, og hvorfor undervisningen er placeret i skolegangen, som den er.

Lærerne mener lidt oftere, at elever får mellem 6 og 10 lektioners undervisning om alkohol, mens SSP-medarbejderne lidt oftere mener, at det er mellem 3 og 5 lektioners undervisning. Et flertal af lærere og SSP-medarbejdere mener derfor, at undervisningen om alkohol fylder et sted mellem 3 og 10 lektioner. SSP inddrages kun i dele af undervisningen om alkohol, og det kan måske være med til at forklare, hvorfor SSP-medarbejdere generelt vurderer det samlede antal undervisningslektioner om alkohol til at være mellem 3 og 5 lektioner i stedet for 6-10, da de ikke er til stede i al undervisning om alkohol.

Ca. halvdelen af lærerne vurderer, at undervisningen ikke er organiseret på et specifikt klassetrin. Omkring en fjerdedel af lærerne svarer, at tidspunktet for undervisning om alkohol kommer an på, hvordan det passer ind i undervisningen, og en anden fjerdedel af lærerne vurderer det ud fra elevernes opståede behov for alkoholundervisning. De 51 % harmonerer godt med fundet fra tabel 5 fra lærerrapporten, hvor 53 % af lærerne mener, at undervisningstidspunktet varierer fra klasse til klasse. Halvdelen af besvarelserne fra SSP-medarbejderne (53 %) indikerer, at der bruges flest timer på alkoholundervisning i 7. klasse.

Ved at sammenkæde de to undersøgelses tabel 8 kan det tyde på, at det er i 7. klasse, lærerne vælger at prioritere undervisningen om alkohol, og at der også er mulighed for at tilpasse undervisningsplanen til at rumme undervisning om alkohol her.

Lærerne og SSP-medarbejderne vurderer forskelligt, hvor nemt eller svært det er at finde tid til at undervise. Lærerne vurderer oftere, at det er svært (34 %) eller meget svært (5 %) at undervise og oplyse om alkohol, når det kommer til at finde tid til at undervise i emnet, mens SSP-medarbejderne oftere svarer, at det er meget nemt (21 %) eller nemt (42 %) at finde tid til at undervise om alkohol. En mulig forklaring er, at de to faggruppers involvering i undervisningen er af forskellig karakter. SSP inddrages i specifikke forebyggende emner såsom alkohol, mens lærerne er involveret i alle fag og skal have det forkromede overblik over undervisningens tilrettelægning.

Alkohol & Samfund mener på baggrund af disse pointer, at der er en tendens til store forskelle i lærernes og SSP-medarbejdernes syn på organiseringen af undervisning om alkohol i grundskolen.

Tema 2: undervisningsmaterialernes kvalitet

Lærerne angiver, at de oftest anvender fagtekster (70 %) og dialogbaserede undervisningsmaterialer (71 %) i undervisningen om alkohol. SSP-medarbejderne angiver hyppigst dialogbaseret undervisningsmateriale (76 % af SSP-medarbejdere med undervisningsopgaver og 94 % af SSP-medarbejdere med ansvar for planlægning af undervisning). De andre typer materialer bliver ikke valgt af mere end maks. halvdelen af SSP-medarbejdere med planlægningsansvar, og for SSP-medarbejdere med undervisningsopgaver nævner 46 % film, mens 43 % vælger fagtekster.

	Ja	Nej, men jeg er med til at planlægge, hvordan undervisningen foregår (herunder antal timer, klassetrin, metodeudvikling, materialer, der anvendes, mv.)	Total
Fagtekster	71 % (35)	67 % (20)	70 % (55)
Avisartikler	37 % (18)	53 % (16)	43 % (34)
Reklamer	33 % (16)	23 % (7)	29 % (23)
Film	53 % (26)	53 % (16)	53 % (42)
YouTube el.lign. onlinetjenester	24 % (12)	53 % (16)	35 % (28)
Quizzer	20 % (10)	40 % (12)	28 % (22)
Spil	16 % (8)	33 % (10)	23 % (18)
Opgaver	59 % (29)	43 % (13)	53 % (42)
Forsøg i kemi/fysik/biologi	43 % (21)	33 % (10)	39 % (31)
Dialogbaserede undervisningsmaterialer	69 % (34)	73 % (22)	71 % (56)
Andet, notér venligst	6 % (3)	20 % (6)	11 % (9)
Total	433 % (49)	493 % (30)	456 % (79)

Lærertabel 5 Hvilke typer materialer anvender du normalvis i undervisning om alkohol? / Underviser du, eller er du ansvarlig for undervisning af elever i grundskolen i alkohol og rusmidler?

	Ja	Nej, men jeg er med til at planlægge, hvordan undervisningen foregår (herunder antal timer, klassetrin, metodeudvikling, materialer, der anvendes, mv.)	Total
Fagtekster	43 % (16)	38 % (6)	42 % (22)
Avisartikler	24 % (9)	19 % (3)	23 % (12)
Reklamer	14 % (5)	6 % (1)	11 % (6)
Film	46 % (17)	25 % (4)	40 % (21)
YouTube el.lign. onlinetjenester	38 % (14)	38 % (6)	38 % (20)
Quizzer	32 % (12)	44 % (7)	36 % (19)
Spil	14 % (5)	19 % (3)	15 % (8)
Opgaver	30 % (11)	50 % (8)	36 % (19)
Dialogbaserede undervisningsmaterialer	76 % (28)	94 % (15)	81 % (43)
Andet, notér venligst	16 % (6)	13 % (2)	15 % (8)
Total	332 % (37)	344 % (16)	336 % (53)

SSP-tabel 5 Hvilke typer materialer anvender/henviser du normalvis til i undervisning om alkohol? / Underviser du, eller er du ansvarlig for undervisning af elever i grundskolen i alkohol og rusmidler?

Både lærere og SSP-medarbejdere svarer, at de primært henter deres undervisningsmaterialer fra Kræftens Bekæmpelse og/eller TrygFonden. Omtrent halvdelen af lærerne angiver derudover også EMU og/eller Undervisningsministeriet som deres hyppigste kilde til undervisningsmateriale om alkohol.

4 % af lærerne, der underviser om alkohol, angiver, at de bruger materialer, de får fra kommunen, mens 27 % af lærerne, der har planlægningsansvar for undervisning om alkohol, svarer, at de bruger materiale fra kommunen. Omvendt svarer hhv. 43 % og 63 % af SSP-medarbejdere, der underviser og planlægger undervisningen, at de benytter materialer, der er særligt udviklet af SSP/kommunen til de lokale kontekster. Det er en stor forskel mellem lærere og SSP-medarbejdere i besvarelserne af spørgsmålet om, hvor undervisningsmaterialerne kommer fra, som kan være interessant at undersøge nærmere. Derudover svarer hhv. 65 % og 56 % af SSP-medarbejdere, der underviser og planlægger undervisning, at de henter materiale fra GODA.

Her er det værd at bemærke, at især når vi tager højde for, at SSP-medarbejdere og lærere angiver forskellige formål med undervisningen, forskellige opfattelser af, hvornår der bliver undervist om alkohol, og hvor meget der bliver undervist.

	Ja	Nej, men jeg er med til at planlægge, hvordan undervisningen foregår (herunder antal timer, klassetrin, metodeudvikling, materialer, der anvendes, mv.)	Total
EMU og/eller Undervisningsministeriet	47 % (23)	57 % (17)	51 % (40)
Kræftens Bekæmpelse og/eller TrygFonden (fx projekt 'Fuld af liv' og 'Om alkohol')	55 % (27)	57 % (17)	56 % (44)
GODA (fx projekt Alkoholialog.dk)	14 % (7)	10 % (3)	13 % (10)
TUBA	22 % (11)	23 % (7)	23 % (18)
Andre danske initiativer/kampagner, notér hvilke	18 % (9)	10 % (3)	15 % (12)
Andet udenlandsk materiale, notér hvilket	0 % (0)	7 % (2)	3 % (2)
Skolen får materialer leveret fra kommunen, angiv venligst hvilke:	4 % (2)	27 % (8)	13 % (10)
Total	161 % (49)	190 % (30)	172 % (79)

Lærertabel 6 Hvor henter du primært materialer til undervisning om alkohol? / Underviser du, eller er du ansvarlig for undervisning af elever i grundskolen i alkohol og rusmidler?

	Ja	Nej, men jeg er med til at planlægge, hvordan undervisningen foregår (herunder antal timer, klassetrin, metodeudvikling, materialer, der anvendes, mv.)	Total
EMU og/eller Undervisningsministeriet	35 % (13)	38 % (6)	36 % (19)
Kræftens Bekæmpelse og/eller TrygFonden (fx projekt 'Fuld af liv' og 'Om alkohol')	70 % (26)	56 % (9)	66 % (35)
GODA (fx projekt Alkoholialog.dk)	65 % (24)	56 % (9)	62 % (33)
TUBA	19 % (7)	19 % (3)	19 % (10)
Andre danske initiativer/kampagner, notér hvilke	19 % (7)	13 % (2)	17 % (9)

Andet udenlandsk materiale, notér hvilket	3 % (1)	0 % (0)	2 % (1)
Kommunen/SSP udvikler deres eget materiale, der fokuserer mere på den lokale kontekst, angiv venligst navn på materialet	43 % (16)	63 % (10)	49 % (26)
Total	254 % (37)	244 % (16)	251 % (53)

SSP-tabel 6 Hvor henter/henviser du primært til materialer til undervisning om alkohol? / Underviser du, eller er du ansvarlig for undervisning af elever i grundskolen i alkohol og rusmidler?

	Ja	Nej, men jeg er med til at planlægge, hvordan undervisningen foregår (herunder antal timer, klassetrin, metodeudvikling, materialer, der anvendes, mv.)	Total
Meget stor betydning	16 % (8)	33 % (10)	23 % (18)
Stor betydning	59 % (29)	43 % (13)	53 % (42)
Nogen betydning	16 % (8)	17 % (5)	16 % (13)
Mindre betydning	4 % (2)	0 % (0)	3 % (2)
Ingen betydning	0 % (0)	0 % (0)	0 % (0)
Ved ikke	4 % (2)	7 % (2)	5 % (4)
Total	100 % (49)	100 % (30)	100 % (79)

Lærertabel 7 Hvor stor betydning har følgende elementer for din udvælgelse af materiale til undervisning om alkohol? Materialet ... har et højt fagligt niveau / Underviser du, eller er du ansvarlig for undervisning af elever i grundskolen i alkohol og rusmidler?

	Ja	Nej, men jeg er med til at planlægge, hvordan undervisningen foregår (herunder antal timer, klassetrin, metodeudvikling, materialer, der anvendes, mv.)	Total
Meget stor betydning	49 % (18)	19 % (3)	40 % (21)
Stor betydning	43 % (16)	56 % (9)	47 % (25)
Nogen betydning	5 % (2)	19 % (3)	9 % (5)
Mindre betydning	3 % (1)	0 % (0)	2 % (1)
Ingen betydning	0 % (0)	0 % (0)	0 % (0)
Ved ikke	0 % (0)	6 % (1)	2 % (1)
Total	100 % (37)	100 % (16)	100 % (53)

SSP-tabel 7 Hvor stor betydning har følgende elementer for din udvælgelse af materiale til undervisning om alkohol? Materialet ... har et højt fagligt niveau / Underviser du, eller er du ansvarlig for undervisning af elever i grundskolen i alkohol og rusmidler?

Både lærere, der underviser om alkohol, og lærere, der planlægger undervisning om alkohol, tillægger højt fagligt niveau meget stor eller stor betydning (hhv. 75 % og 76 %). For SSP-medarbejdere, der underviser, er tallet tæt på 100 %, da 34 ud af 37 respondenter i gruppen svarer, at det har meget stor eller stor betydning, mens SSP-medarbejdere, der er med til at planlægge undervisningen, ligger på samme niveau som lærere, der underviser, nemlig 75 %, svarende til 12 SSP-medarbejdere.

	Ja	Nej, men jeg er med til at planlægge, hvordan undervisningen foregår (herunder antal timer, klassetrin, metodeudvikling, materialer, der anvendes, mv.)	Total
Meget stor betydning	4 % (2)	10 % (3)	6 % (5)
Stor betydning	18 % (9)	33 % (10)	24 % (19)
Nogen betydning	37 % (18)	17 % (5)	29 % (23)
Mindre betydning	22 % (11)	23 % (7)	23 % (18)
Ingen betydning	12 % (6)	10 % (3)	11 % (9)
Ved ikke	6 % (3)	7 % (2)	6 % (5)
Total	100 % (49)	100 % (30)	100 % (79)

Lærertabel 8 Hvor stor betydning har følgende elementer for din udvælgelse af materiale til undervisning om alkohol? Materialet ... er baseret på få undervisningslektioner / Underviser du, eller er du ansvarlig for undervisning af elever i grundskolen i alkohol og rusmidler?

	Ja	Nej, men jeg er med til at planlægge, hvordan undervisningen foregår (herunder antal timer, klassetrin, metodeudvikling, materialer, der anvendes, mv.)	Total
Meget stor betydning	14 % (5)	0 % (0)	9 % (5)
Stor betydning	27 % (10)	25 % (4)	26 % (14)
Nogen betydning	38 % (14)	31 % (5)	36 % (19)
Mindre betydning	16 % (6)	19 % (3)	17 % (9)
Ingen betydning	3 % (1)	19 % (3)	8 % (4)
Ved ikke	3 % (1)	6 % (1)	4 % (2)
Total	100 % (37)	100 % (16)	100 % (53)

SSP-tabel 8 Hvor stor betydning har følgende elementer for din udvælgelse af materiale til undervisning om alkohol? Materialet ... er baseret på få undervisningslektioner / Underviser du, eller er du ansvarlig for undervisning af elever i grundskolen i alkohol og rusmidler?

Hverken lærere eller SSP-medarbejdere tillægger det stor betydning, om materialet er baseret på få undervisningslektioner.

	Ja	Nej, men jeg er med til at planlægge, hvordan undervisningen foregår (herunder antal timer, klassetrin, metodeudvikling, materialer, der anvendes, mv.)	Total
Meget stor betydning	16 % (8)	13 % (4)	15 % (12)
Stor betydning	49 % (24)	57 % (17)	52 % (41)
Nogen betydning	22 % (11)	20 % (6)	22 % (17)
Mindre betydning	4 % (2)	3 % (1)	4 % (3)
Ingen betydning	4 % (2)	0 % (0)	3 % (2)
Ved ikke	4 % (2)	7 % (2)	5 % (4)
Total	100 % (49)	100 % (30)	100 % (79)

Lærertabel 9 Hvor stor betydning har følgende elementer for din udvælgelse af materiale til undervisning om alkohol? Materialet ... omhandler mange forskellige aspekter ved alkohol / Underviser du, eller er du ansvarlig for undervisning af elever i grundskolen i alkohol og rusmidler?

	Ja	Nej, men jeg er med til at planlægge, hvordan undervisningen foregår (herunder antal timer, klassetrin, metodeudvikling, materialer, der anvendes, mv.)	Total
Meget stor betydning	8 % (3)	6 % (1)	8 % (4)
Stor betydning	49 % (18)	56 % (9)	51 % (27)
Nogen betydning	32 % (12)	19 % (3)	28 % (15)
Mindre betydning	8 % (3)	6 % (1)	8 % (4)
Ingen betydning	0 % (0)	6 % (1)	2 % (1)
Ved ikke	3 % (1)	6 % (1)	4 % (2)
Total	100 % (37)	100 % (16)	100 % (53)

SSP-tabel 9 Hvor stor betydning har følgende elementer for din udvælgelse af materiale til undervisning om alkohol? Materialet ... omhandler mange forskellige aspekter ved alkohol / Underviser du, eller er du ansvarlig for undervisning af elever i grundskolen i alkohol og rusmidler?

Der er ca. dobbelt så mange lærere som SSP-medarbejdere, der synes, at det har meget stor betydning, at undervisningsmaterialet omhandler mange forskellige aspekter ved alkohol. Der er til gengæld lige mange SSP-medarbejdere og lærere, der synes, at det har stor betydning.

	Ja	Nej, men jeg er med til at planlægge, hvordan undervisningen foregår (herunder antal timer, klassetrin, metodeudvikling, materialer, der anvendes, mv.)	Total
Meget stor betydning	24 % (12)	27 % (8)	25 % (20)
Stor betydning	29 % (14)	40 % (12)	33 % (26)
Nogen betydning	20 % (10)	27 % (8)	23 % (18)
Mindre betydning	14 % (7)	0 % (0)	9 % (7)
Ingen betydning	0 % (0)	0 % (0)	0 % (0)
Ved ikke	12 % (6)	7 % (2)	10 % (8)
Total	100 % (49)	100 % (30)	100 % (79)

Lærertabel 10 Hvor stor betydning har følgende elementer for din udvælgelse af materiale til undervisning om alkohol? Materialet ... er kvalitetssikret / Underviser du, eller er du ansvarlig for undervisning af elever i grundskolen i alkohol og rusmidler?

	Ja	Nej, men jeg er med til at planlægge, hvordan undervisningen foregår (herunder antal timer, klassetrin, metodeudvikling, materialer, der anvendes, mv.)	Total
Meget stor betydning	46 % (17)	19 % (3)	38 % (20)
Stor betydning	38 % (14)	50 % (8)	42 % (22)
Nogen betydning	11 % (4)	13 % (2)	11 % (6)
Mindre betydning	3 % (1)	13 % (2)	6 % (3)
Ingen betydning	0 % (0)	0 % (0)	0 % (0)
Ved ikke	3 % (1)	6 % (1)	4 % (2)
Total	100 % (37)	100 % (16)	100 % (53)

SSP-tabel 10 Hvor stor betydning har følgende elementer for din udvælgelse af materiale til undervisning om alkohol? Materialet ... er kvalitetssikret / Underviser du, eller er du ansvarlig for undervisning af elever i grundskolen i alkohol og rusmidler?

Både SSP-medarbejdere, der underviser om alkohol, og SSP-medarbejdere, der planlægger undervisning om alkohol, tillægger det stor eller meget stor betydning, at materialet til undervisning om alkohol er kvalitetssikret (hhv. 84 % og 69 %). Over halvdelen af lærerne synes, det har enten meget stor eller stor betydning, at undervisningsmaterialet er kvalitetssikret (hhv. 53 % og 67 %). Ligesom ved spørgsmålet om, hvor stor betydning grupperne tillægger, at materialet til undervisningen er af høj faglig kvalitet, er der her en mindre andel lærere end SSP-medarbejdere, der tillægger kvalitetssikring af materialet stor eller meget stor betydning.

Delresultat tema 2: undervisningsmaterialets kvalitet

Lærernes svar om valg af materialer viser generelt mere ensartethed med mange af de samme svar, mens SSP-medarbejderne er enige om brugen af dialogbaseret undervisningsmateriale, men derudover vælger mange forskellige typer materiale, hvor fagtekster har en mindre betydning end hos læ-

rerne. Både lærerne og SSP-medarbejderne svarer, at de ofte benytter dialogbaseret materiale i undervisning om alkohol. Lærerne benytter derudover oftest fagtekster, mens SSP-medarbejderne også bruger opgaver.

Begge faggrupper henter primært deres undervisningsmaterialer fra Kræftens Bekæmpelse og Tryk-Fonden, mens lærerne også bruger EMU og Undervisningsministeriets materialer. SSP-medarbejderne benytter i meget højere grad materialer fra GODA. Materialetyperne matcher også, hvor lærerne og SSP-medarbejderne henter deres materiale, da EMU og Undervisningsministeriet i højere grad producerer fagtekster, mens GODA fokuserer på dialog og opgaver.

En forskel i materialevalg til undervisning ligger i anvendelsen af det kommunalt producerede materiale. Det er et lille fåtal af lærerne, der underviser om alkohol, der angiver, at de bruger materialer, de får fra kommunen, mens ca. en fjerdedel af lærerne, der har planlægningsansvar for undervisning om alkohol, oplyser, at de bruger materiale fra kommunen. Omvendt svarer hhv. 43 % og 63 % af SSP-medarbejdere, der underviser og planlægger undervisningen, at de benytter materialer, der er særligt udviklet af SSP/kommunen til de lokale kontekster.

Adspurgt, hvilke aspekter af materialet der har betydning, når lærerne og SSP-medarbejderne vælger materialer til undervisning, svarer både lærere og SSP-medarbejdere, at de tillægger det meget stor eller stor betydning, at materialet har højt fagligt niveau.

Til gengæld tillægger hverken lærere eller SSP-medarbejdere det stor betydning, om materialet er baseret på få eller mange undervisningslektioner. Lærerne svarer oftere end SSP-medarbejderne, at det har meget stor betydning, at undervisningsmaterialet omhandler mange forskellige aspekter ved alkohol. Der er til gengæld lige mange SSP-medarbejdere og lærere, der synes, det har stor betydning.

Både SSP-medarbejdere, der underviser om alkohol, og SSP-medarbejdere, der planlægger undervisning om alkohol, tillægger det stor eller meget stor betydning, at materialet til undervisning om alkohol er kvalitetssikret (hhv. 84 % og 69 %). Over halvdelen af lærerne synes, det har enten meget stor eller stor betydning, at undervisningsmaterialet er kvalitetssikret (hhv. 53 % og 67 %). Ligesom ved spørgsmålet om, hvor stor betydning grupperne tillægger, at materialet til undervisningen er af høj faglig kvalitet, er der her en mindre andel lærere end SSP-medarbejdere, der tillægger kvalitetssikring af materialet stor eller meget stor betydning.

Tema 3: formål med undervisningen om alkohol

I spørgeskemaundersøgelsen er lærere og SSP-medarbejdere blevet spurgt, hvad de synes, formålet med undervisning om alkohol i grundskolen er. Lærere og SSP-medarbejdere havde mulighed for at vælge flere af de vigtigste formål med undervisning om alkohol. I det følgende gennemgår Alkohol & Samfund besvarelserne krydset med læreres og SSP-medarbejderes ansvarsområde/undervisningsfunktion.

	Ja	Nej, men jeg er med til at planlægge, hvordan undervisningen foregår (herunder antal timer, klassetrin, metodeudvikling, materialer, der anvendes, mv.)	Total
At fremme en god og sund alkoholkultur	63 % (31)	63 % (19)	63 % (50)
At modvirke alkoholmisbrug og -skader	16 % (8)	7 % (2)	13 % (10)
At fremme en bedre forståelse af mulige konsekvenser ved alkoholforbrug	65 % (32)	67 % (20)	66 % (52)
At udsætte alkoholdebuten	37 % (18)	43 % (13)	39 % (31)
At reducere alkoholindtaget	18 % (9)	30 % (9)	23 % (18)
At undervise eleverne i hvad, alkohol er (kemi/fysik)	29 % (14)	13 % (4)	23 % (18)
At gøre eleverne i stand til at modstå socialt pres om indtag af alkohol	71 % (35)	70 % (21)	71 % (56)
At eleverne kan udveksle erfaringer om indtag af alkohol	0 % (0)	3 % (1)	1 % (1)
Andet	0 % (0)	0 % (0)	0 % (0)
Total	300 % (49)	297 % (30)	299 % (79)

Lærertabel 11 Hvad er formålet med undervisning om alkohol? / Underviser du, eller er du ansvarlig for undervisning af elever i grundskolen i alkohol og rusmidler?

	Ja	Nej, men jeg er med til at planlægge, hvordan undervisningen foregår (herunder antal timer, klassetrin, metodeudvikling, materialer, der anvendes, mv.)	Total
At fremme en god og sund alkoholkultur	57 % (21)	69 % (11)	60 % (32)
At modvirke alkoholmisbrug og -skader	11 % (4)	0 % (0)	8 % (4)
At fremme en bedre forståelse af mulige konsekvenser ved alkoholforbrug	8 % (3)	25 % (4)	13 % (7)
At udsætte alkoholdebuten	92 % (34)	75 % (12)	87 % (46)
At reducere alkoholindtaget	24 % (9)	38 % (6)	28 % (15)
At gøre eleverne i stand til at modstå socialt pres om indtag af alkohol	81 % (30)	69 % (11)	77 % (41)
At eleverne kan udveksle erfaringer om indtag af alkohol	0 % (0)	0 % (0)	0 % (0)
Andet	5 % (2)	13 % (2)	8 % (4)
Total	278 % (37)	288 % (16)	281 % (53)

SSP-tabel 11 Hvad er formålet med undervisning om alkohol? / Underviser du, eller er du ansvarlig for undervisning af elever i grundskolen i alkohol og rusmidler?

Når lærere og SSP-medarbejdere vælger de vigtigste formål med undervisningen, så svarer lærerne hyppigst, at formålet med undervisning om alkohol er:

- at gøre eleverne i stand til at modstå socialt pres om indtag af alkohol
- at fremme en bedre forståelse af mulige konsekvenser ved alkoholindtag
- at fremme en god og sund alkoholkultur.

Som det kan ses i tabel 11 fra lærerrapporten, så er lærerne på både undervisnings- og planlægnings-siden næsten helt enige ud fra de procentvise besvarelser i opdelingen af lærernes ansvarsområde. Der er altså en meget lille spredning i lærernes besvarelser.

SSP-siden har større procentvise forskelle i opdelingen efter undervisningsfunktion. SSP-medarbejdere, der underviser, har mere ens procentvise fordelinger i deres besvarelser, mens SSP-medarbejdere, der er ansvarlige for at planlægge undervisningen, svarer med større spredning blandt de forskellige svarmuligheder. SSP-medarbejderne svarer hyppigst, at de vigtigste formål med undervisning om alkohol er:

- at udsætte alkoholdebuten
- at gøre eleverne i stand til at modstå socialt pres om indtag af alkohol
- at fremme en god og sund alkoholkultur.

Ved sammenligning af lærernes og SSP-medarbejdernes svar ser det umiddelbart ud til, at der er tendens til at fokusere på at forebygge alkoholindtag på SSP-siden. mens lærernes svar peger på, at formålet med undervisning om alkohol er at fremme forståelse for, at elever ikke skal føle sig presset til indtag af andre elever, og derefter at undgå en usund alkoholkultur. Derudover er forskellene mellem de to faggrupper ikke større, end at det er de samme fire forskellige formål, de to grupper vælger at prioritere forskelligt imellem.

En metodisk pointe, der skal fremhæves her, er, at vi ikke kan se, hvilke respondenter der har sat hvor mange kryds hvor. Vi kan se, hvor mange lærere og SSP-medarbejdere der har sat kryds ved de forskellige svarmuligheder, men ikke mere specifikt, om der er et mønster i deres valg. Det betyder, at vores top-3-rangering udelukkende skyldes procentsatser, og vi kan derfor ikke vide, om det gennemgående er de samme lærere, der har prioriteret top-3 højest. Vi kan udelukkende se, at det er de hyppigst valgte formål med undervisningen, og bruge procentsatserne som en indikator.

Delresultat tema 3: formål med undervisningen om alkohol

Lærerne og SSP-medarbejderne angiver forskellige primære formål med undervisningen om alkohol i grundskolen.

SSP-medarbejderne synes, at udsættelse af alkoholdebut er det vigtigste formål med undervisningen. SSP-medarbejderne vælger de samme formål på tværs af undervisningsfunktion. Som andet- og tredjektivtigste formål med undervisningen vælger SSP-medarbejderne "at gøre eleverne i stand til at modstå socialt pres om indtag af alkohol" og "at fremme en god og sund alkoholkultur". SSP-medarbejderne vurderer forskelligt på tværs af undervisningsfunktion, når de prioriterer formålenes rækkefølge, men det er de samme svarmuligheder, der blot placeres forskelligt.

Lærerne vælger hyppigst "at gøre eleverne i stand til at modstå socialt pres om indtag af alkohol" som det vigtigste formål med undervisningen. Lærerne vælger "at fremme en bedre forståelse af mulige

konsekvenser ved alkoholindtag” som det andenvigtigste formål, og at fremme en god og sund alkoholkultur som det tredjevigtigste formål.

Selvom undersøgelsen ikke er repræsentativ, mener Alkohol & Samfund, at forskellene i lærernes og SSP-medarbejdernes valg af formål med undervisningen, kan understrege reelle uenigheder i besvarelserne fra faggrupperne om, hvilket sigte undervisning om alkohol i grundskolen foregår med. Da vi ikke ved, hvilken vej tendensen ville blive forstærket ved at få flere besvarelser, anbefaler Alkohol & Samfund derfor, at emnet undersøges nærmere.

Perspektivering

I denne rapport har vi søgt at belyse, hvad undervisning om alkohol er, samt læreres og SSP-medarbejderes syn på organiseringen, kvaliteten af undervisningsmateriale og formålet med undervisning om alkohol. Undersøgelsens manglende repræsentativitet gør det ikke muligt at drage sikre overordnede konklusioner, men alene at antyde mulige tendenser i forhold til skolernes praksis i undervisning om alkohol.

I forhold til organiseringen af undervisning om alkohol finder vi det interessant, at lærere og SSP-medarbejdere ud fra besvarelserne vurderer forskelligt, hvornår undervisning om alkohol starter. En del af forskellen kan måske forklares med forskellig praksis i landets 98 kommuner. Eksempelvis er planlægningen af undervisning tilrettelagt efter den kommunale forebyggelsesindsats, hvor debutalderen er i fokus. Hvorimod lærerne har et større fokus på at tilrettelægge undervisningen, når det passer sammen med andre temaer i undervisningen. Dermed kan der være en forskydning i, hvornår undervisning om alkohol starter. Vi synes derfor, at det kunne være interessant at se nærmere på praksis i kommunerne og dykke ned i, hvordan de er organiseret. Det vil medvirke til, at vi kan blive en del klogere på, hvordan undervisning om alkohol ser ud, og hvordan det prioriteres i kommunerne.

Resultaterne viser også, at lærerne oftere vurderer, det er "svært" eller "meget svært" at finde tid til at undervise om alkohol. Det er interessant, fordi et lignende billede tegner sig for SSF i Undervisningsministeriets evaluering af SSF. Oplevelsen er flere steder, at de timeløse fag bliver nedprioriteret i en travl hverdag til fordel for andre opgaver, samt at de frie rammer kan have den utilsigtede konsekvens, at kvaliteten af undervisningen i SSF bliver individbåret og dermed vilkårlig (Als Research, 2019, s. 19). Undervisning om alkohols placering i det timeløse fag kan således være en udfordring for kvaliteten af undervisningen. Alkohol & Samfund synes, at betydningen af emnets placering i forhold til udbytte kunne være interessant at se nærmere på.

Placeringen af undervisning om alkohol giver også anledning til at se nærmere på, hvilken betydning alkohol har i forhold til de andre emner, så alkohol kan integreres bedre i andre dele af SSF, fx social trivsel, seksualitet, køn og krop. På den måde vil undervisning om alkohol relatere sig til bredere aspekter af børn og unges liv og egne sig som et refleksionsværktøj til forholdet mellem individ og samfund.

Afslutningsvis vil vi berøre kvalitetssikringen af alkoholforebyggende undervisning. Undervisningsministeriets evaluering af SSF fremhæver, at kommunen ikke spiller en fremtrædende rolle i implementering og kvalitetssikring af SSF på skolerne. I Sundhedsstyrelsens forebyggelsespakke for seksuel sundhed anbefales det, at kommunerne udarbejder en handleplan og udpeger nøglepersoner til implementering og kvalitetssikring af sundheds- og seksualundervisning og familiekundskab (Sundhedsstyrelsen, 2018, s. 16). Vi mener, at det vil lede til et generelt løft af SSF og dermed også undervisning om alkohol, hvis kommunalbestyrelserne udarbejder handleplaner for implementering og kvalitetssikring.

Her kan den kommunale kvalitetsrapport for skolevæsenet også spille en central rolle. Alkohol & Samfund foreslår at kommunalbestyrelsen indskriver SSF i den kommunale kvalitetsrapport, fordi det forpligter skolen til at arbejde med kvalitetssikring af SSF, og ligeledes forpligter skole- og kommunalbestyrelsen til at forholde sig aktivt til det obligatoriske emne i grundskolen.

Referencer

- Als Research. (2019). *Evaluering af Sundheds-og seksualundervisning og familiekundskab (SSF)*. Undervisningsministeriet, Styrelsen for Undervisning og Kvalitet. København: Als Research ApS. Hentet fra http://www.alsresearch.dk/uploads/Publikationer/Evaluering_af_sundheds-og_seksualundervisning_og_familiekundskab.pdf
- Det Kriminalpræventive Råd. (2012). *SSP – en guide til samarbejdet*. København: Det Kriminalpræventive Råd.
- GODA. (2019). *Grundskole*. Hentet fra Alkoholialog: <http://alkoholialog.dk/grundskolen/>
- Retsinformation. (2019). *Folkeskoleloven*. Hentet fra Retsinformation: <https://www.retsinformation.dk/Forms/r0710.aspx?id=196651>
- Retsinformation. (2019). *Service-loven*. Hentet fra Retsinformation: <https://www.retsinformation.dk/forms/R0710.aspx?id=202239>
- Retsinformation. (2019). *Sundhedsloven*. Hentet fra Retsinformation: <https://www.retsinformation.dk/forms/R0710.aspx?id=203757>
- Sundhedsstyrelsen. (2018). *Forebyggelsespakke - Alkohol*. København: Sundhedsstyrelsen.
- Sundhedsstyrelsen. (2018). *Forebyggelsespakke - Seksuel sundhed*. København: Sundhedsstyrelsen.
- Undervisningsministeriet & Børne- og Socialministeriet. (27. februar 2019). *Sundheds- og seksualundervisning og familiekundskab*. Hentet fra www.emu.dk: <https://www.emu.dk/grundskole/sundheds-og-seksualundervisning-og-familiekundskab>